

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ:	ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:	УРЕДНИШТВО:
1. и 16. сваког месеца.	Милан Ст. Марковић ПРАВОЗАСТУПНИК	Дубровачка улица број 18.

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ОПШТЕГ ИМОВИНСКОГ ЗАКОНИКА ЗА ЦРНУ ГОРУ

После непуних десет година од обнародовања првог,¹⁾ сво нам другог службеног, допуњеног, издања црногорског Општег Имовинског Законика.

Кнежев Указ, којим се ово друго „званично“ издање потврђује, потписан је на Цетињу, на дан Светога Саве Српског, 14 јануара 1898., а обнародован одн. проглашен 7. марта, с тим да на снагу стане 1 априла ове године.

Наши се правници добро сећају, с каквим је одушевљењем при своме јављању на свет било поздрављено ово законодавно дело пре десетак година. И доиста, сви теоретичари славенског и ванславенског света хвалили су у велико овај изврени посао „Српскога Ликурга“²⁾ и то с тога, што су и у његовим основама и у методима њихових извршења нашли доста нових дубоких мисли, које су у многим погледу веома важне за науку и законодавство.³⁾

1) Први указ о обнародовању овог знаменитог закона изашао је на Благовести 1888. на Цетињу, а закон је стао на снагу 1 јула исте године, с ограничењем једног дела.

2) Види чланак Ј.(ована Аћимовића) „Црногорски Ликурго и закони Црне Горе и Србије“, у *Пороги* г. М. Ст. Марковића год. II. (1881). Стр. 273–276.

3) Види наш критички оглед „Општи Имовински Законик за Кнежевину Црну Гору и његова важност за науку и законодавство“ у Годишњици Н. Чушића књ. XII. и на по се, Београд 1891.

Овај је законик по своме изласку на свет (а у неколико већ и за време рада на њему) изазвао читаву научну књижевност, и у брзо је шта више доживео четири превода на главне европске језике: француски, немачки, италијански и шпански. При свем том се налазио ипак по који практичар, који би, с обзиром на врло мали број школованих правника међу црногорским судијама, исказивао своју бојазан у погледу могућности његове примене у једној земљи, где је примена врло деликатних и суптилних законских одредаба морала бити остављена људима, међу којима је могло бити и неписмених. Сама појава овог новог издања ублажује и у неколико отклања ту бојазан. Већ својом појавом ово нам ново издање на име доказује, да су се одредбе овога законика, и ако полако и постепено, ипак примењивале у судовима; судска практика је и могла једина претом указати на поједине одредбе, које је требало изменити или допунити, и то како према општем народном духу и његовим појмовима, тако и према захтевима и потребама новијега времена.

Из свега овога излази очевидно, да Општи Имовински Законик није извршено дело само с теоријскога, већ да је он то и с чисто практичног гледишта. Тако је исто из овога јасно, да његов саставилац није узалуд унео у њ' народне правне обичаје и појмове који с овима стоје у вези, да он није узалуд писао законик народу разумљивим језиком, и да није узаман унео у овај толико дидактичног елемента, што све потврђује његову сталну свест о свима приликама и односима, у којима је овај законик имао да се примењује.

С тога ми имамо пуно разлога, да и овом приликом честитамо Њ. В. Кнезу Николи на новом успеху Општег Имовинског Законика, чијим је првим издањем не само учињена велика корист Његовој земљи, већ којим је и њен углед у туђини подигнут. А исто тако, и не мање, имамо разлога честитати саставиоцу Законика, првome правнику на Славенском Југу, господину *Д-ру Валтазару Богшићу*, који је био те ретке среће, — какву је тешко имао ма који други кодификатор из новијих времена, — да лично поради и на усавршавању свога дела, пошто је као Министар Правде у Црној Гори имао прилике и

могућности да за извештај из прошле године мотри над практичном применом своје творевине.

Да би се међутим проценио прави значај овог новог издања Законика, неће бити на одмет да овде наведемо главнија места из самога Кнежевог указа, издатог овим поводом. Ту се вели:

„Пошто је прво званично издање Нашега Општег Имовинског Законика од 25 марта 1888 године већ посве исцрпено, настала је потреба да се припреми ново.

„Одобравање и похвале којима је, у цијелом правничком свијету, једнодушно поздрављено било ово законско дјело, потпуно су оправдане и примјеном његовом у нашим судовима.

„Наравно, за овај десетак година, судска практика није могла а да, у пространој законској књизи ове врсте не замијети и такијех гачака, које би добро било, првом згодом, подврћи особито пријегледу и разматрању, те их у склад довести са приликама и потребама, које за ово вријеме насташе или се објавише.

„Управ више поменуто припрема Законика к новом издању даде згодну прилику, да се предузме и ова радња. Прилика је била тим згоднија, што је, према жељи Нашој, сам саставилац Законика, Г. Д-р В. Богшић, Наш садашњи Министар Правде, могао и ову двоструку задаћу на се лично примити. Њему је, разумије се, било лакше него икому другому поступити при томе по Нашему главном упуству, то јест: вршити и овај рад у истоме духу и правцу, у ком је вршио и пређашње велико предузеће самога састављања Законика.

„И доиста, разгледавши пажљиво, и са сваке стране, довршени посао, Ми се увјеримо, да је ово ново издање остало посве вијерно и законодавним начелима и битним својствима првашњег; — да преиначе (модификације), које су у ново издање уведене, потпуно одговарају живим потребама, те усавршују мјеста којих се тичу; — да се издање ово, поред свијех поменијех преиначе, није одабило ни од самога вањског облика првог издања, и то до тога,

да су остали у потпуној цјелини пређашњи ред и бројеви не само крупнијих раздјела, него чак и чланака.

„Пошто дакле ово, на тај начин уређено, издање Законика, и не дотакнув се суштине његове, подиже му очевидно степен савршенства и умнажа практичну вриједност, одобравајући потпуно овај рад, Ми се ријешисмо наредити итд.

Већ нам ова службена исправа казује, да су основи којих се ово издање држало, једнаки с онима првога, да се у преиздању није дирало ни у сам спољашњи облик, те да су сви раздели, па и сами чланци и њихови бројеви остали они исти. Ми имамо дакле на тај начин пред собом један Codex repetitae praelectionis, сличан ономе који је цар Јустинијан издао год. 534. Разлика је међутим у томе, што је наше „поновно читање“ изашло не после пет година као Јустинијаново, него после готово десет година судске праксе и искуства.⁴⁾

* * *

Бацимо сада поглед на поједине чланке, те да видимо главније измене, које су у њима учињене. У оваквим радовима, измена може у главном бити од две врсте:

- а) у самоме *садржају*, у духу и гласу одредаба,
- б) у *облику*, дакле у језику, стилу итд.

Како дакле стоји на првом месту с изменама и допунама у овом издању Законика, што се тиче *садржаја*?

Чланци, чији садржај није остао нетакнут, не досежу ни четири десетине. У Законику који прелази хиљаду чланака, и чијих је добар део основан на неодређеним, мало познатим обичајним правним појмовима, и за време од десет година употребе закона, тога је доиста за чудо мало! Па и осим тога, онде где је преинаке било, у више од половине чланака она је са свим споредне природе; коренитијих и важнијих измена било је врло мало. Ипак при свем том овај рад није био тако лак као што би се

⁴⁾ Из службеног саопштења у *Гласу Црногорца* дознајемо, да се уважени Госп. Богинић при овоме новом раду служио нар чито искуством великих судија на Цетињу.

мислило; било је, као што се лако може видети, тешкоћа, које су се једва дале савладати. Тешкоћа је у главном морала долазити отуда, што је ваљало уносити измене, кад и кад врло озбиљне, а при том не реметити ни ред ни број чланака.

Било да су измене чињене уметањем или избацивањем целих ставова или тачака у појединим чланцима, било да се поједини део или сав чланак претрпао, у томе раду опажамо извесне одређене и утврђене начине, извесна правила за рад. У овом погледу је од интереса н. пр. члан 290. који гласи

1888:

„Ако власник пренесе влаштину најмљенога непокретног добра на кога другога, или суд то добро за дуг прода док још најам траје, тим права узимаочева не слабе ни најмање ако је уговор о најму био писмен и у суду правилно потврђен; — у колико у самоме уговору најма није што друго углављено било. На против, ако те судске потврде није било, нови власник може, кад га год воља, узимаоцу најам отказати, само што он при томе треба да поступи по правилима чл. 286. и 287.“

1898:

„Ако власник пренесе влаштину најмљенога непокретног добра на кога другога, или суд то добро за дуг прода док још најам траје, тим права узимаочева не слабе ни најмање, ако је уговор о најму писмен и у суду правилно потврђен; мањ да је у самоме уговору што друго углављено. Напротив, ако те судске потврде није било, нови власник може, кад га год воља, узимаоцу најам отказати, само што он при томе треба да поступи по правилима чл. 286. и 287.“

Ипак за најмове који су краћи од једне године, бива изузетак: за овакве уговоре, па не били ни писмени, ни потврђени, право узимаочево остаје тврдо, док год одређени најму рок посве не истече“.

Код других се само ближе одређује или се објашњује поједина одредба. Тако у члану 633. последњи став гласи

1888:

„Што је дужитељ изван суда опоменуо дужника да дуг намири, тиме се још течај застаре не прекида“.

1898:

„Што дужитељ изван суда тек опомене дужника да дуг намири, а овај ништа не каже, ни уради што би се могло сматрати за признање, тиме се још течај застаре не прекида“.

Опет чл. 647. показује чак измену надлежности и уређење судова. Он прописује

1888:

„Надстаратељска власт бива Капетански суд, у чијем подручју станује малолетник. Та власт поставља старатеља или старатеља-помоћника; на њу такође пада надзор и виша управа у старатељским послима (чл. 963).

1898:

„Надстаратељска власт бива Капетански суд, у чијем подручју станује малолетник. Та власт, у договору са ближом родбином, поставља старатеља или старатеља-помоћника; на њу такође пада надзор и виша управа у старатељским послима (чл. 963).

У заплетенијим случајима велики суд може Капетанскоме суду, на молбу његову, дати упуство, како ће да поступа у послу о коме ријеч буде.

У заплетенијим случајевима Окружни суд, замољен од Капетанског, може овоме суду дати упуство, било сам од себе, било пошто запита и дозво мишљење великог суда, како ће да поступа у послу о коме ријеч буде.

Велики је суд такође виши, а уједно и највиши суд у свему, што се старатељства и старатељских послова тиче“.

Окружни је суд виши, а велики суд највиши суд итд.“

Али што нас овде највише занима, то су чланци који нам показују главно старање саставиочево, и којима се у осталом само опетује оно, што смо видели још у првом, данас већ прослављеном издању овог Законика; то је непрестана пажња и нека извесна љубав према народним правним обичајима. Овде ћемо у том погледу да свратимо пажњу, ради примера, тек на два-три чланка ове врсте.

Тако је чл. 64. особито важан, и то не само у правничком, већ и у политичко-економском обзиру. У првом издању Законика право туђинаца на прибављање земаља и других некретнина у Црној Гори било је јако ограничено и стегнуто: тек онај, коме поглавар државе дарује некретно добро, могао је постати његовим власником. У овом издању се већ показује извесно напредовање у проширењу овог права, јер се у истом чланку помињу они, који то право могу стећи на основу каквог међународног уговора, за тим они које државни главар у опште овласти да *купе* или да на који други начин прибаве какву некретнину у Црној Гори. Али се доведе очевидно правни обичај још не јавља; с њим се срећемо тек у последњем ставу овог чланка, који гласи: „С влаштином непокретне ствари ипак никакав иностранец не стјече право прече купње (чл. 47—62), које, већ по самој природи тога права, може имати само Црногорац“. Право прече купње оснива се искључиво на обичају тј. на племенској уредби нашег народа у Црној Гори и њеној околини. С гледишта политичко-економских интереса ова је одредба, разуме се од знатног замашаја, те је с тога била и остаје још увек срећна мисао, што је то обичајно правно схватање, обучено у законску одећу, у Законик уведено. На тај начин је сваком туђинцу јасно већ у напред предочено, да је његово право прибављања некретних добара и у овом погледу ограничено у Црној Гори, и да ова у пуној мери и у свој правној потпуности могу имати само црногорски држављани.

Члану 74. додат је опет цео један став, који се позивље на ловачке обичаје, а у чл. 78. унете су такође из народних обичаја неколике одредбе о хватању одбеглих пчела.

Особито је знатан у овом погледу чл. 690. законика. Он се тиче имовинског права удате жене. Као што је при првобитвој изради овог законика било потребно унети нове елементе у право мушкараца, тако су биле унете и неке нове одредбе о праву жена за мужевљева живота. Правило је обичаја, које је владало пре законика — у осталом као и у Србији — било врло либерално са женом: она је и за мужевљева живота могла управљати и располагати својом засебном имаовином посве самостално, при чему јој није требало никакво мужевљево пристајање

и одобравање. При уређењу првог издања законика женино право располагања било је ограничено у свим пословима *inter vivos*. Ипак то ограничење није ишло дотле, докле су ишли неки законици на Западу н. пр. француски, где жена не само да нема право располагања без мужевог пристајања, него шта више она нема ни право управе над својим имањем. Првобитно је било остављено, да се уговором може ипак другојаче одредити; осим тога остало је тада нетакнуто право женино да својим добрима може располагати *mortis causa*. У новом издању Законика ми видимо у овом чланку веома знатну промену у духу старог обичајног права: чл. 690. по новоме повраћа уда тој жени пређашњу самоуправу; она може слободно располагати својим добрима, не само последњом вољом већ и уговорима између живих, као што је могла чинити и пре Законика. Остало је међутим ипак и у новом издању једно ограничење: жена не може *дотривати* без мужева одобрења од свога имања, осим обичних ситница. Већ због правничке доследности ово ограничење није могло изостати, пошто одредба у чл. 483 забрањује жени *примати поклоне*, ако муж на то не пристане, изузев и овде обичне ситнице. У овим чланцима предвиђен је у осталом и начин, како се на случај потребе може укротити мужевлева самовоља. Изгледа, да је слобода женина располагања била опште славенско правно правило, и да је у овоме извор и сличној одредби у руском грађанском законнику.

Што се тиче облика, нарочито језика и стила, у овоме новом издању Законика, казаћемо само неколико речи. Познато је, како је било с овог гледишта оцењено већ прво његово издање.⁵⁾ Ипак где се год могло, а да се не дира у досадашњи ред и облик закоников, коме као да су у великој мери привикли и суд и народ, у ново је издање уложен труд, да се и у овом погледу дође до што већег савршенства и потпуности. Али се те измене тичу нарочито појединих израза, кратких изрека и њиховог ређања. Вредно је у овом погледу упоредити чл. 61, 62,

⁵⁾ Видети у нас *Ворфевик Анд. Богшићев* „Општи Имовински Законик за Црну Гору“ у *Браничу* год. II (1888), стр. 509. и даље.

Видети и наводе главних мишљења у ранијој нашој расправи. Училила би се јамачно једна велика услуга и науци, и судству у Црној Гори, кад би се у једном службеном Зборнику изнела сва та мишљења.

599, 906 и т. д. из овога с истим чланцима из првог издања.

Промена је, као што ће се пажљив читалац моћи лако уверити, било и у интерпункцији, тако да се овде још више но у првом издању поред граматичне основице узимала у обзир и логична.

Оволико за сад и на брзу руку о овом новом издању далеко познатог законика, за које се с владаочевим речима може с правом рећи да му „подиже степен савршенства“ и увећава практичну вредност, и „не дотакнув се суштине његове“.

Ми у просвећеној Србији ето не доспесмо, уз читаве чете правника, ни за више од педесет година, да прегледамо Кнез Милошев и Светићев Законик, и ако сви осећамо одавна потребу тога посла.

Благовести 1898.

Д-р М. Р. Веснић.

ГРАНИЦЕ СУДСКЕ ВЛАСТИ

ПОВОДОМ ЈЕДНЕ НЕПРАВИЛНЕ ПРАКТИКЕ КОД НАС

(Наставак из бр. 5)

18. 2^о *Функције спорне администрације.* Као год што појединац може, при уживању права која му је друштвена организација загарантовала, прећи међе у којима му је допуштено кретати се и ући у круг права других појединаца или права државе и ова повредити, исто је тако могуће да и један државни орган, вршећи, у својству представника државе, она права која су држави у њеним односима са појединцима законима призната, наруши неко приватно право. И права појединаца и права друштва произлазе из закона, и употреба њихова легална је само дотле док се она чини на начин и у границама законима обележеним. На супрот правима појединаца стављена су права других појединаца и права државе; а на супрот опет овим последњима стављена су права појединаца. Све док појединци и држава остају у грани-

цама својих права, то јест у границама закона, догле не може бити никаквог спора. Спор претпоставља повреду некога права, било из закона приватних било из закона јавних; претпоставља, другим речима, случај да неко хоће да својој самовласној радњи да значај права, што не може да буде, јер се самовласне радње крећу ван међа које су правима обележене, а тиме што се оне у том недозвољеном обиму крећу нису могле а да нечије право не повреду

Са гледишта права која долазе у сукоб, могуће су две врсте спорова. Или спор има за предмет расправу конфликта између приватних права појединца или расправу конфликта једног приватног права са каквим правом које припада држави. Код ове последње врсте спорова, која нас се овде једино и тиче, сукоб може бити изазван било поступком појединца који је, чинећи употребу од својих права, хотимично или нехотице повредио неко право друштва; или поступком каквог јавног службеника који је, вршећи и штитећи права државе, нарушио неко приватно право. Као што видимо, ове две врсте спорова разликују се не само по томе што код првих имамо у судару само једну категорију права, приватна, а код других обе, приватна и друштвена, већ још и по томе што код приватних спорова имамо само једну класу парничара, приватна лица, а код других две, приватна лица и државу. Да напоменемо одмах, да кривични процеси носе махом на себи карактер спорова из обе врсте. Кад апстрахујемо кажњива дела која се појављују као чист атак на друштвени поредак или јавни морал без повреде приватних права,¹⁾ код кривичних процеса имамо једновремено и приватан спор — изазван повредом, од стране кривца, неког права приватнога тужиоца, и спор између појединца и државе која тражи казну за учињену кривицу. Из овога излази да кривични спорови не сачињавају, по својој природи, неку нарочиту врсту спорова, већ је између њих и осталих спорова само та разлика што у кривичном спору налазимо често скупљене све оне карактерне црте које смо код осталих спорова (некривичних) нашли подељене.

1) В. гл. IX, X и XXI нашега крив. зак.

19. Напред смо казали да спорове међу појединцима треба да расправља власт која ће бити независна од државне управе (*gouvernement*) и изнели смо у кратко и разлоге за то. Кривични спорови треба такође да спадају у надлежност независних судова,¹⁾ ма да они не могу бити, по природи питања која имају за предмет, класирани међу чисто приватне процесне; јер би лична и имовна безбедност појединаца често била изложена самовољи власти, кад би кривичне спорове решавали судови који не би били независни.

Какав систем има да се примени на расправу административних процеса, то јест оних процеса у којима су у сукобу не приватна права појединаца, већ права појединаца и права државе, као друштвене организације,²⁾ а у прилици примене или заштите каквог јавног права? Да ли и те спорове ваља дати на суђење оној истој власти која суди и приватне спорове, или за њих треба

1) Тако је данас у свима образованим земљама, изузев извесне административне кривице које, у државама где административне спорове не решавају обични судови, суди сама административна власт (В. примера ради чл. 96. пак. о непосредном порезу по коме тамо побројане кривице суди надлежна пореска власт у првом степену, а у другом и последњем министар финансија — чл. 100.).

2) Ми говоримо овде о држави као друштвеној организацији и њеним правима загарантованим јавним законима. Али, о држави се може говорити и као о *моралном лицу*. У грађанском праву разликују се, као што је познато, две врсте лица: *физичка лица* (*personnes physiques*) и *морална лица* (*personnes morales*). То су фиктивна лица која могу, као и физичка, имати извесна права, утврђена грађанским законом као н. пр. право својине (В. Baudry Lacantinière, *op. cit.* t. I. p. 56, 57). — Ако је у једном спору држава заинтересована као морално лице, било да се спор води између државе и појединаца било између државе и другог ког моралног лица (округа, општине итд.), онда тај спор долази у надлежност не административне већ обичне судске власти. Исто је тако и у случају да права државе проистичу из уговора, закљученим са појединцима, јер и тада права њена налазе свој извор у грађанском закону. Ипак, у француском праву има извесних спорова ове врсте који спадају у надлежност административних судова, али то је изузетно, и на основу нарочитих законских одредаба; иначе и у том праву важи, у принципу, оно што смо мало час казали за спорове којима је какав уговор између државе и појединца дао повода (В. Laferrière, *Traité de la juridiction administrative*, t. I. p. 8. Boeuf, *op. cit.*, p. 177 et suiv. sur les attributions contentieuses des Conseils de préfecture).

да његовој оделити јурисдикција чији ће органи бити у зависности на спрам управне власти?¹⁾

Тешкоћа питања долази од особитог карактера административних спорова. Према гледишту са кога посматрамо један такав спор, он има двојако значење. С једне стране, таквом спору даје повода само извршење административних закона, и није ништа друго до једна тешкоћа која при том извршењу искрсава. Решити такав спор, то значи савладати ту тешкоћу, а ово опет дефинитивно значи: извршити закон.²⁾ Јер, кад би органи који имају за мисију да законе примењују морали зауставити се при првој тешкоћи, на коју би у том послу наишли, када њима не би било дато право да те тешкоће савладају, да питања која извршење закона порађа реше, онда би тим органима била одузета могућност да своју мисију врше, бар тако би било у случајима у којима би се на тешкоће наишло, а број таквих случајева није мали. Са ове тачке гледишта, дакле, ваљало би органе који су надлежни за извршење закона овластити да и спорове које то извршење изазива расправљају. С друге, пак, стране, административни спор јавља се као сукоб између права појединаца и права државе, јавља се, дакле, као један моменат у коме је право неког појединца у опас-

1) О замашном питању: какав је карактер административног спора, питање на које ми овде у елементарним потезима одговарамо, видети код Laferrière, *op. cit.* t. I, p. 3 à 10, *Nature du contentieux administratif.*

2) Власт која има да решава административне спорове има сложено дужност. Ова је дужност сложена са две тачке гледишта: прво, с тога што је администратор, по самој природи својих функција, принуђен да у многим случајима одлуке доноси, без чега његова акција могла би бити парализована препрекама на које би наишла; а отуда излази да факат администрирања повлачи за собом право решавања; — друго, за то што право суђења везано за административне функције и извршна сила која му се придаје не треба, са гледишта правичности, да буду наметнути грађанима, а да ови немају право њихову вредност дискутовати пред једном влашћу мање заинтересованом, а приступачнијом контрадикторном извиђању и суђењу. Власт која би тако имала да контролише административне одлуке, вршила би у исти мах и дужност судије, пошто би имала да реши спор, и дужност вишег администратора, пошто би имала да исправи заблуду или незаконитост администрације. Ова средња власт, која је у исто време и извршна и судска, може бити придодата или једној или другој, према томе, да ли ће традиције једне земље, општи услови њене административне и судске организације упућивати је да утврди утицај судова или администрације* (B. Laferrière, *op. cit.* t. I, p. 11, 12).

ности. Тако посматран, административни спор требао би да буде, у погледу власти надлежне за расправу његову, стављен у исти ред у који и приватни спорови, другим речима, расправа његова требала би да припада власти независној од централне управе, оној истој власти која суди и приватне спорове.

Могу се, дакле, предвидети два система, један код кога преовлађује та идеја да је административни спор само један нарочити облик који чин извршења закона може често узети, а код другога претеже тај факат да је у административном спору у питању конфликт између два права од којих једно припада неком појединцу.

20. *Први систем.* По овом систему, спорове ове расправља административна власт, она иста врста власти која има да се стара и о извршењу закона из области јавнога права, онако исто као што судска власт има да примењује законе приватнога права. Систем овај ригурозна је последица тога гледишта да се извршење јавних закона, на којима почива опстанак и напредак друштва, не сме дати у руке некаквој организацији која би била независна од централне управе, од владе, која има да руководи општи државни живот. Кад закони из категорије јавнога права имају за државни организам такву важност и кад административни спор није ништа друго до један модалитет у извршењу тих закона, ништа друго до природна тешкоћа на коју се у опште при извођењу какве замисли наићи може, и коју треба да савлада, реши, лице одређено да замисао изведе. онда се расправа административних спорова не може ставити у делокруг једне власти која би, зато што је независна од централне управе, имала могућности да отежа акцију административне власти и да доведе у питање правилан ток државнога живота.

Осим ове консидерације, има још једна која, са доста успеха, може да послужи као разлог овом систему. Док је реч о сукобу права међу појединцима, држава у овом систему тежи том циљу да се тај сукоб расправи онако како то правичност најбоље захтева. Незаинтересована у стварима приватнога карактера, држава нема потребе, у принципу, да се и у те ствари меша. Међутим, ова индиферентност њена престаје чим некрене какав правни конфликт између појединаца и ње; она више не пристаје

да и те конфликте суди једна власт независна од управе државне.¹⁾ Она се боји да таква власт не би пружила довољно заштите њеним правима, а бојазан та долази отуда што би код те власти могла преовладати мисао да је она установљена за одбрану приватних права противу неоснованих претензија управних органа, као чувара државних права и интереса. Та бојазан могла би бити мотивисана и овим посматрањем: у одбрани општих друштвених права, једна независна и незаинтересована власт могла би се показати лабава, зато што последице небрежљивог чувања државних права и интереса нису непосредне, оне се махом тек доцније опажају; нису по приватне интересе ни од интензивног ни од директног утицаја. На сваки начин, појединци ће напослетку од те небрежљивости патити; али баш зато што се те последице неће одмах осетити, и што често оне наилазе тек на доцније генерације, једном речју, зато што појединци нису директно заинтересовани у питањима општега значаја и дешава се да они не показују онаку вољу и истрајност у одбрани друштвених права и интереса, као у одбрани својих сопствених. Таквом расположењу могла би, са свим природно, подлећи и једна власт која би, независно од управне власти, имала да суди спорове између појединаца и државе. Она би често под утицајем те мисли да ће појединац, као једна парнична страна, за разлику од државе, одмах и непосредно осетити неприлике изгубљеног спора, дала му задовољења, па ма и под цену окрњеног права друштвеног.

Због тих разлога, при овом систему претпоставља се, за решење ових спорова, административна власт која ће, несумњиво, енергичније бранити државна права, јер оскудица у њеној ревности, као и њено нагињање неоправданим претензијама приватних лица, навукла би на њу заслужену одговорност. Имајући то на уму, власт која суди административне спорове неће се дати завести осећајима сличним онима које смо мало час објаснили.

1) „И ако су спорне јурisdикције установљене као гаранција права појединаца против радње администрације, ипак треба да спор буде решен са гледишта општега интереса и посредством судова који ће, у случају сумње, бити више наклоњени том општем интересу. Бојати се да обични судови, навикнути да расправљају приватна права или интересе, не буду склони да њима државу жртвују“ (B. Batbie, op. cit. p. 415).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

Истина, у овом систему наилазимо на једну незгоду: државни органи, у претераној ревности да државна права заштите, могу да запоставе приватна права и њима претпоставе државне *интересе*, што не треба да буде; јер ако је државни интерес пречи од приватнога, он не сме ићи пре *права* појединаца.¹⁾ Али, друштво је имало да се приволи једној од ових двеју евентуалности: или да, у случају административног спора, његова права остану без довољне заштите, или да права појединаца буду изложена могућној пристрасности зависних административних судија. При том избору, друштво је нашло за боље прибећи систему који ће га од оне прве евентуалности сачувати, па ма права појединаца и остала изложена оној другој.

Напоследку није, можда, безначајно ни ово посматрање. Ако би власт која расправља административне спорове, која, дакле, у тој форми примењује административне законе, била независна, она би могла тим законима, свуда тамо где због њихове нејасности или непотпуности има начина да их са доста широком слободом тумачи, дати други смисао, пронаћи други дух, а не онај који би требало по мњењу административне власти. Тиме би се изгубило јединство у примени закона, државни органи не би, у знатној мери, своје послове отпављали са потребном сигурношћу; јер би јуриспруденција независних судова могла имати утицаја на органе активне администрације, који би били често пута у недоумици како да извесне прописе законске разуму и примене, да ли онако како то судека јуриспруденција тражи или онако како управна власт налаже, а то би свакако штетно дејствовало на држање и радњу активних административних органа.

21. Систем овај, или тачније принцип на коме је основан, нашао је примене у државама које се одликују административном централизацијом. Истина, и у тим земљама, махом органи активне администрације не решавају спорове административне природе; они су надлежни за расправу извеснога броја тих спорова, али већином ове суди нарочита административна јурисдикција. Само, та јурисдикција није независна од управне власти као обични судови; њени органи нису непокретни и они могу и без

²⁾ Laferrière, op. cit t. I. p. 5, 6; Ducrocq, op. cit t. I. p. 234.

www.u своје пристанка бити отпуштени, пензионисани или премештени. Наравно, да управна власт води рачуна о томе да та јурисдикција врши посао сличан послу обичних судова, то јест расправља сукобе права, и не утиче на њихову слободу решавања. Административна јурисдикција опет, знајући свој однос са управном влашћу, не сме запостављати права државе и, руководећи се осећајима и разлозима које смо напред казали, жртвовати их интересима појединаца; нити сме, знајући да ће зато бити одговорна, својим намерно погрешним тумачењем административних закона, правити сметње активним органима у њиховој дужности извршења закона; нити ће смети, да се послужимо овом фигуром, одметнути се од оне власти која диригује државним механизмом и стати на пут његовом правилном функционисању.

Француска Република најбољи је пример административне централизације којој је нарочито под Наполеоном I. постављена сигурна основа. За административне спорове постоје у Француској особени административни судови. Тако, улогу првостепених судова врше *les Conseils de préfecture* (Окружни Савети), од којих по један постоји у сваком департману (округу); касациону власт врши *le Conseil d'État* (Државни Савет), али чланови ни једног ни другог суда нису независни од владе. Има само једна административна јурисдикција која је независна, а то је *la Cour des Comptes* (Главна Контрола).¹⁾ Али, и ако постоје такви судови, опет многе административне спорове решава активна администрација²⁾; и шта више у правној литератури и јуриспруденцији дискутује се о томе да ли министри, као највиши административни органи, нису *juges de droit commun* за административне спорове. Питање ово нема само теориске већ и практичне важности. Има случајева у којима законо-

1) За организацију ових судова в. Ducrocq, op. cit. t I p. 70 et. suiv. (*Conseil d'Etat*; Laferrière, op. cit. t. I. p. 310 (*Conseils de préfecture*); Voelf, op. cit. p. 86 (*Cour des comptes*) Државни савет у Француској врши двојаку улогу, према предметима који пред њега долазе. У једним случајима, он поступа као Касациони Суд: не улази у оцену фактичких питања (в. пр. у случају жалбе противу одлука административних судова *у последњем степену*); у другим случајима, он ради као Апелациони Суд: расправља и фактичка питања (у случају жалбе противу одлука које нису донесене у последњем степену.)

2) В. код Ducrocq, op. cit. t. I. p. 400 спорну компетенцију префеката.

давац није изречно одредио надлежну власт за расправу административнога спора. Питање је ко ће те спорове у првој инстанцији решавати, да ли министри или les conseils de préfecture. Ако су министри juges de droit commun за ове спорове, онда ће они бити надлежни. Изузетно спорове о посредном порезу, у принципу, расправља судска власт. *Код нас* влада исти систем, с том разликом што у нас не постоје окружни савети, и што Државни Савет, у административним споровима, нема ни издалека онај значај који има француски Conseil d'État. Изузев неке случајеве (кријумчарске кривиче н. пр.) у којима Савет решава у последњем степену, решење његово није обавезно за министра против чије је одлуке жалба поднесена. Ако министар не прими ни прве ни друге примедбе Државнога Савета, онда ствар излази пред министарску седницу. Не буде ли седница противна миљењу министровом, онда решење Државнога Савета има само то дејство да се спорни случај изнесе пред законодавно тело које ће, протумачивши спорни законски текст, дефинитивно решити ствар (чл. 43 à 50 зак. о пословном реду у Државном Савету).¹⁾ Као у Француској, и у нас постоји рачунски-административни суд, Главна Контрола, само што чланови његови нису непокретни као у Француској.²⁾

22. *Други систем.* Систем овај ставља се искључиво на то гледиште да је предмет административном спору сукоб права онако исто као и приватном спору, и да због тога нема разлога да јурисдикција надлежна за његову рас-

1) Овде имамо случај да законодавна власт улази у делокруг административно-судске власти, јер законодавна власт, вршећи посао из чл. 48 in fine расправља конкретне спорове. Видели смо напред да овакве практике, као противне начелу поделе власти, треба избегавати.

2) У Шпанији, организација административних судова слична је Француској организацији. И тамо постоје првостепени и административни судови, названи *провинцијске комисије* и Државни Савет. Само што у образовању провинцијских комисија узимају учешћа и бирачи и извршна власт, и што Државни Савет, у спорним предметима, нема право сопственог решавања, као француски Савет, већ само право да влада *предложи* извесно решење. У пракци влада се ретко служи својом прерогативом да те предлоге не усвоји. Извесне административне спорове решавају, у првој инстанцији, провинцијски гувернери и министри. Против њих подноси се жалба Државном Савету (Demombynes Constitutions européennes, t. I. p. 341 et 360; Laferrière, op. cit. t. I. p. 30 à 32).

праву буде са управном влашћу у другим односима него судови који суде приватне спорове. Треба правити разлику између *права* и *интереса*. Интерес друштва ваља да буде претажнији од интереса појединаца, али никад интерес друштва не сме имати превагу над правом појединца. Кад би противно било, кад би појединци могли бити лишени својих права зато што друштво има интереса да то буде, онда би друштву недостојао сам основ због кога је и створено: друштву је циљ да појединцима зајемчи извесна права, потребна за њихову егзистенцију и напредак; и кад би та права морала подлећи интересима друштва, другим речима, кад би она била остављена на милост и немилост онима који друштво представљају, то јест државним властима, онда друштво не би имало свога разлога, нити би једна таква проста агломерација људи била у стању да постигне онај циљ коме друштвено уређење тежи. Отуда, у сукобима између појединаца и државе мора победити онај на чијој је страни право, онако исто као што то мора да буде код спорова у којима су сами појединци заинтересовани. Као и код приватних спорова тако и код административних, у интересу правичнијега решења, треба да судије буду независне од управне власти која би могла, у првом систему, из личних побуда на њих утицати.

Кад би административни спорови били у надлежности нарочите јурисдикције зависне од управне власти, са искључивом дужношћу да спорове те врете расправља, разлози у корист независности њене били би исти који постоје и у корист независности обичних судова. Али ако се решавање административних спорова да, не особеној зависној јурисдикцији, већ оној истој власти која и извршује административне законе, онда се против таквог система подижу још и други мотиви. Тако, може се навести овај разлог да појединци не могу рачунати на непристрасност административне власти, што она има да расправи један спор у коме је, као представник једне партичне стране, државе, непосредно заинтересована. Осим тога, нижи активни органи, у свима оним правним питањима, из области закона њиховога ресора, која су виши органи својим расписима и наредбама расправили, не могу имати другог мишљења до онога кога су ти виши органи, пошто су они обавезни слушати заповести старије

власти.¹⁾ И онда, какав је то неистрасни судија чије је мишљење унапред познато, или боље који нема свога мишљења, јер мора да иде за мишљењем свога хијерархиског шефа?

Бојазан од евентуалне пристрасности коју би проузроковао зависни положај административних чиновника или њихова заинтересованост као представника једне партијске странке, државе, јесте прави, стварни разлог који говори у корист овога система, а против оног првог. Тежиште дискусије лежи у томе: да се оцени да ли је овај разлог, коме се не може одрећи велика јачина, ипак толико! јак да премашује разлоге наведене код првога система и да ли је он довољан аргуменат за одбачај овога последњег. Напротив, извесна факта која су неки писци увукли у дискусију, хотећи да њима поткрепе први систем и да их представе као незгоде на које се у другом систему наилази, немају, по мишљењу нашем, значај који им се предаје, јер се те незгоде дају лако савладати. Према томе, писци који тим фактима, тим незгодама бране први систем, као и они који, указивањем на средства помоћу којих се те незгоде могу отклонити, теже да нас убеди о исправности другог система, обилазе истинске тешкоће и полемишу о стварима које много не догазују²⁾. Тако, навод да судије у обичним судовима, спремни за расправљање приватних спорова, не би били у стању правилно решавати и административне спорове који изискују познавање многобројних административних закона, нема вредности. То није никаква принципиелна тешкоћа; она се даје лако савладати обавезом која би се наметнула судијама да и таква питања морају знати. Не мање је без вредности и аргуменат да је процедура код приватних спорова компликована, што се никако не би слагало са самом природом административнога спора који не сме, без уштрба по државне, а и по приватне интересе, дуго остати нерешен. Аргумент овај не вреди,

1) Др. В. С. Вељковић. *Однос између судске и административне власти у држави*. Уводно предавање 1896.

2) „Законодавац је морао дати другим а не обичним судовима власт решавања административних спорова. Мотиви установе ове две врсте судова јесу ови: административни спорови су хитне природе, и траже формалности мање компликоване, и они изискују специјална знања“ *Ducrocq, op. cit. t. I, p. 240. В. Batbie, op. cit. p. 414, 415.*

јер би се за административне спорове могао израдити нарочити кратки поступак¹⁾.

Као што видимо, писци који истичу те материјалне незгоде резонују на тој претпоставци да административне спорове расправљају обични судови (*les tribunaux judiciaires*). Међу тим, није потребно чинити ту претпоставку па да питање о положају административних судова наспрам управне власти постоји. Реч је о томе: да ли јурисдикције надлежне за административне парнице треба или не да буду независне од управне власти, а не да ли ће те парнице спадати у делокруг обичне судске власти. Јер, ако се усвоји систем да административне спорове треба да суди независна власт, од спореднога је значаја да ли ће се за њих установити нарочита јурисдикција или ће се и ти послови дати обичним судовима. Погрешно је, дакле, мислити да се, у другом систему, мора расправа административних спорова ставити баш у надлежност обичне судске власти. Тиме се питању овом одузима његов прави карактер и дају му се ужи значај. Отуда је и могло доћи да неки писци²⁾ бране први систем начелом одвојености судске и административне власти. Они веле да би то начело било нарушено када би се судовима дало право да решавају административне спорове, пошто ови нису ништа друго до једна форма извршења закона, а извршење закона спада у атрибуције административне власти. Овај аргуменат није тешко оборити. Треба административне спорове дати једној независној јурисдикцији, која ће само њих решавати, остављајући судовима приватне и кривичне процесе. На тај начин ми имамо систем независне административне јурисдикције, систем о чијој се вредности овде дискутује, па опет начело поделе судске и административне власти остаје тиме недирнуто.

23. Најбољи представници овога другог система јесу Данска, Шведска и Норвешка. У Данској не постоје нарочити административни судови. Устав од 1866. год. (чл.

¹⁾ И код обичних судова постоје, за извесне парнице, кратки поступци. Тако, код нас, суђење код општанских судова првостепених је него код првостепених; код самих првостепених судова има случајева кад се примењује краћи поступак [В. §§. 411 à 460 грађ. суд. пост.] У француском праву постоји нарочита, упростиена, процедура за трговачке процесе (V. art 414 à 442 Code de procédure civile).

²⁾ В. Dueroq, *op. cit.*, t. I p. 241.

71. и 72.) прописује да судови имају право да решавају сваки спор који се тиче граница административних атрибуција. Инак, онај који хоће да поведе спор мора се претходно покорити наредби власти која је дала повода спору. ¹⁾ У Шведској такође не постоје административне јурисдикције. Изузев изборне спорове које расправљају провинцијски гувернери (против њихове одлуке може се изјавити жалба на највиши суд Краљевине Konungens Högsta Domstod, административне спорове расправљају обични судови. Тако је и у Норвешкој. ²⁾ У Белгији постоји само један административни суд, главна контрола.³⁾ Административни спорови спадају у надлежност обичних судова, изузев процесе који се тичу извесних избора, непосредног пореза и рекрутовања; ти процеси долазе у делокруг административне власти, у првом степену, а у другом у делокруг апелационога суда (против чије одлуке може се изјавити жалба Касационом суду⁴⁾).

Енглеска се одликује нарочитим системом, и административним и судским, који је скован вековном традицијом. Провинције имају аутономну управу, познату под именом Self government. Локална администрација има више центара од којих су најважнија грофовства (она одговарају провинцији), парохије (parish) и вароши (borough). Администратор је грофовства Judge of the peace⁵⁾. Под њим стоје и парохије, док вароши имају своју аутономију. Кад се изузму извесни порески и таксени спорови које суди judge of the peace, административне ствари

¹⁾ Demombynes, op. cit. t. I. p. 187.

²⁾ Како је то у Белгији уставни принцип да судови расправљају све спорове, било да се тиче грађанских било политичких права (чл. 92. и 93. устава од 1831. године) уставна Главне Контроле морала је бити предмет уставних одредаба. О њој говори чл. 116. устава (B. Daresté, op. cit. t. I. p. 69).

³⁾ Laferrière, op. cit. t. I. p. 67 à 69.

⁴⁾ Judges of the peace нису оно што и француски juges de paix (при мирителне судије). Ови последњи имају као дужност суђ ње приватних спорова мањег значаја, док они први заузимају много важнији положај. То су виши административни чиновници, који су одржени да обезбеде мир Краљевине, the peace of the queen, откуда им и име долази B. Laferrière, op. cit. t. I. p. 83.

⁵⁾ Правило да административне поделе имају свој Self government ублажено је тиме што је извесне послове који се у већем степену тичу општих интереса, узела централна управа у своје руке као што су санитар, јавна милостиња и неке важније грађевине. B. Laferrière, op. cit. t. I. p. 89; Demombynes, op. cit. t. I. p. 47.

расправља обична судска власт.¹⁾ Пруски систем такође издваја се извесном специјалношћу. Административне спорове суде, у првом степену *срески*, а у другом *окружни одбори*. Над њима стоји, као суд трећег и последњег степена, *виши административни суд* са седиштем у Берлину.²⁾ Оригиналноста овога система долази отуда што *срески* и *окружни одбори* кумулирају и активне и спорне функције, а само *виши административни суд* има искључиво ове последње у својој надлежности. Организација ових судова у Пруској приближује се првом систему установом *среских* и *окружних одбора*, јер ови врше и активну и спорну администрацију, чиме се први систем од другог разликује. А из разлога што чланови *вишега административнога суда* уживају прерогативу непокретности, пруски систем има сличности са другим системом. У Аустрији сваки срез и сваки округ има, као административне органе, један изборни савет и један стални одбор. До уставнога закона од 21 децембра 1867 год., ти савети и одбори решавали су суверено административне ствари: није постајао никакав *виши суд* који би ништио одлуке савета и одбора, донесене противно законима. Поменути уставни закон организовао је два суда: *Суд Царевине* (Reichsgericht), чије се атрибуције састоје у томе да решава сукобе надлежности између судске и административне власти, као и конфликте између Царевине и разних провинција, које уживају административну аутономију и конфликте између самих провинција; *Административни Суд* (Verwaltungs-Gerichtshof), који има да врши контролу над административним властима; жалба на тај суд допуштена је сваком који мисли да му је неко његово право повређено каквом незаконитом одлуком или мером административне власти, централне, провинцијске или општинске. Чланови оба та суда непокретни су, што чини да је аустријски систем у ивесној мери приближан другом систему.

24. И један и други систем, као што видимо, функционише у појединим земљама, са више или мање од-

1) Laferrière, op. cit. t. I. p. 45 à 50. Данашњи пруски административни систем утврђен је законом од 3 јула 1883. који је почео да важи од 1. априла 1884. -- Виши административни суд решава час као апелациони час као касациони суд, према томе да ли је одлука против које је жалба изјављена у другом или последњем степену.

2) Laferrière, op. cit. t. I, 55 à 59

ступања од облика à priori. Да ли ћемо у извесној земљи наћи примењен први или други систем, то зависи од политичких и друштвених традиција, а доста и од самог темперамента народа. Утицаја на усвојење једног или другог система има такође и тежња да ли ће се надмоћност дати извршној (административној) или судској власти. У државама административне централизације која осигурава превагу административне власти над судском, расправљање спорова у којима имају да се примене политичко-јавни закони, није се могло ставити у компетенцију судскога тела. Концентришући у рукама управне власти дириговање ствари од општега интереса, државе те бојале су се да судови, због свог независног положаја, не парализу акцију управне власти приликом решавања административних процеса који често узимају карактер и размере политичких питања. У таквим случајима административна власт била би потчињена судској, и онда се не би постигао жељени резултат: да административна власт даје правац општој политици. На против, у земљама са административном децентрализацијом, у којима изборна тела отправљају самостално провинцијске административне послове, судска власт, или у опште једна независна власт, не би могла пасти у искушење да из неких политичких разлога, прави сметње тим изборним телима. Конфликта између појединих државних тела може бити у питањима опште политике, а никако у питањима локалнога значаја. Кад месне административне ствари не спадају у делокруг државне власти, већ локалних савета и одбора, онда судска власт на сваки начин неће имати никаквог рачуна да своју независност злоупотребљује. Она би могла имати за то рачуна када би јој то дало какву надмоћност над административно-политичком влашћу државе, а зашто би она изазивала конфликте, са рецимо, каквим окружним одбором који има извесну власт само у једном округу и који због тога нема никакве политичке важности? С тога, по нашем мишљењу, и налазимо у земљама без политичке концентрације да административне спорове решава судска власт.

(Наставиће се)

Ж. М. Перић,
Секретар Мин. Правде.

О прекидању кривичних ислеђења на основу §. 29. кривичног судског поступка.

Код наших судова појављује се врло често једно питање односно примене овог законског прописа.

То је питање, да ли ислеђујући судија једног првостепеног суда може и има права, да прекида ислеђења по кривичним делима, која он сам ислеђује? —

До данас постоје о томе мишљења за и против.

Па и сам наш Касациони Суд у решавању овога питања у појединим датим случајевима, доносио је неједнаке одлуке. Има његових решења, која ниште решења ислеђујућих судија, на основи којих су ови прекинули ислеђења, а има пак његових решења, која оваква решења ислеђујућих судија и одобравају.

По важности овога питања а и са тога, да би одлуке и једног, као и одлуке свију земаљских судова биле једнаке и саобразне постојећим законима, врло је нужно, да се то питање једном већ на чисто реши.

Најправилније и на закону основано је мишљење, да ислеђујући судија једног суда нема права, нити може да прекида отпочета кривична ислеђења.

По нашем кривичном поступку прави се подела у правима и дужностима ислеђујућег судије.

Његова је дужност да врши ислеђења или по наредби суда за дела, која су се пред самим судом догодила или појавила, или пак што је нарочито одређен, да у важним и заплетеним пословима ислеђује какво злочинство.

Ова подела огледа се врло лепо у прописима §§. 22. и 23. крив. суд. пост.

За разлику једних од других, називаћемо ове из §. 22. иследним, а оне из §. 23. ислеђујућим судијама.

§§. 6. и 8. крив. суд. пост. изрично наређују, да *сами судови* чине ислеђења, ако би се пред самим њима догодило, појавило или открило какво злочинство или преступљење.

Почетак овим и оваквим ислеђењима налази се у решењима судским, којима ови налазе, да има места, да се за појављено дело противу кога отпочне кривично

ислеђење. У исто време тим решењем наређује свом ислеђујућем судији, да даље ислеђење продужи.

За оваква ислеђења постоје код свију судова *ислеђујуће судије* са својим деловођама, који су за такве послове одређени распоредом самог председника суда — §. 23. крив. суд. пост.

Све пак што би тај судија у току ислеђења наређивао, чиниће то сам *у име суда*, а власти ће на оно, што он буде захтевао, *суду* одговарати — §. 24. крив. суд. пост.

Дакле из до сада наведенога мора се извести закључак, да сами судови отпочињу и врше у показаним случајевима ислеђења. Да ислеђујући судија и према свом постављању и према својој дужности, није самостална и засебна власт, по је орган суда и његов нераздвајни и саставни део.

Његова је дужност, да на основу изреченог судског решења продужи ислеђење, прикупи све доказе који су нужни и за само дело и за кривца, па све то преда суду. Он се дакле у својим пословима има кретати само у границама чистог ислеђења и више ништа.

Предају акта и кривца суду извршиће ислеђујући судија својим рефератом, у коме ће у кратко бити означено све, што је ислеђењем нађено и утврђено.

Овај реферат замењује тужбу иследне власти, прописану у §. 158. крив. суд. пост., и са тим рефератом ислеђујући судија свршава наређени му посао.

Суд, пошто прими ово ислеђење и нађе, да је све потпуно ислеђено, предузима даљи рад по §. §. 161. или 162. крив. суд. пост., то јест, или ће кривца ставити под суд, или га отпустити.

Но има случајева, да се и сам *суд* може послужити §. 29. крив. суд. пост.

То се види из §. 26. истог пост. у коме је казано: „Суд ће моћи од предузетог ислеђења одустати само из узрока у овом заковнику казаних (§. 29)“

Овај пропис законски такође говори у прилог нашег мишлења; јер употребу §. 29 даје само суду, а не и ислеђујућем судији.

Суд ће тим прописом да се послужи или при изрицању првог свог решења у случају, кад се појави питање, да ли има места, да се противу кога отпочне кривично

ислеђење, или пак у случају, ако је ислеђење већ отпочето, па наступе узроци из тач. 4. и 5. §. 29., што је дужан ислеђујући судија да реферише суду.

Да је и наш законодавац овако замишљао, то се најбоље огледа у прописима §§. 29 и 162.

Ови прописи по својим наређењима готово су једнаки и исти, само је разлика та, што се §-ом 29. служе иследне власти, које на то имају права по §. 157. крив. суд. пост. у које власти према већ казаном, спада и суд а §-ом 162. служи се само суд. Сем тога, код судова разлика је и та, што се §-ом 29. служе судови кад ислеђење није ни отпочето или није довршено, а §-ом 162. служе се кад је ислеђење потпуно извршено.

Наш законодавац у § 23. говори о овим ислеђујућим судијама, а да је имао намеру и вољу, да и они могу прекидати кривична ислеђења, он би им то право и дао засебним прописом.

Аналогији овде нема места за то, што је законодавац по §§. 6., 8. и 26. дао право отпочињања и прекидања ислеђења искључиво суду

Од ових ислеђујућих судија разликују се *иследне судије*, које је наш законодавац означио у §. 22. крив. суд. пост. Ове иследне судије замењују самосталне иследне полицијске власти у ислеђењу по извесним делима за које би ислеђење биле оне надлежне. Сама ова замена поставља иследне судије на земљиште тих иследних полицијских власти и отуда те судије и задобијају права и отпочињања и прекидања кривичних ислеђења.

Спајајући права и дужности ових обојих судија противници нашег мишљења може бити и налазе да и ислеђујуће судије имају права прекидања ислеђења.

Између осталих разлога за њихово мишљење, противници наводе баш сам израз у §. 23. „... у име суда...“, и тиме хоће да докажу, да он — ислеђујући судија — и кад прекида истрагу, чини то у име суда. Такво мишљење је погрешно, једно с тога, што се у том пропису говори, да ће тај судија у току ислеђења имати да што наређује, па да те наредбе неби биле као његове, но да оне потичу од суда. Дакле искључиво говори о наредбама а не и о решењима, а друго што би се тај пропис косио са §§. 6., 8. и 26. крив. суд. пост.

Осим тога разлог за њихово мишлење и тај је, што, кад ислеђујући судија има права у току ислеђења да кривце ставља у притвор има права и да прекида ислеђења. И тај разлог мора пасти са тога што притвор код ислеђења повлачи само дело, а и што је то једна законска мера да би ислеђење било што тачније и потпуније, јер би иначе кривац, да је у слободи, трудио се, да поништи трагове и знаке казнимога дела, а тиме и цело ислеђење осујети.

Притвор дакле овај улази у круг ислеђења, и онај који то ислеђење врши, има права и у притвор да ставља.

28. Фебруара 1898.

Прокупље.

Љубомир Д. Јовановић
судија.

Не постоји усмени тестамент баш и ако су три сведока под заклетвом утврдила вољу тестаторову, ако нема претходне изјаве пет сведока о томе.

Љубица жена Славка Милиновића из Гарева тужила је Станицу жену Станисава Огњановића онд. и тражила је, да јој суд досуди део имања њеног оца пок. Огњана, колико јој као рођеној ћери припада, не признајући Станици право на онај део, што она тражи по усеном тестаменту пок. Огњана.

Ово јој не признаје за то, што усмени тестамент пок. Огњана не одговара пропису §. 436. грађ. зак. јер није од пет способних сведока утврђен, већ само од три.

По учињеном ислеђењу првост. пожар. суд пресудом од 19. Октобра 1895. Бр. 27.879. пресудио је, да се тужитељка одбије од тражења са ових разлога:

По §. 436. грађ. зак. тражи се да онај, који прави усмени тестамент, мора своју вољу изјавити пред пет способних призватих сведока, од којих бар тројица морају заједно бити.

По §. 438. истог закона сведоци усеног тестаamenta морају заклетвом своје исказе потврдити и ако сви пет не могу или нису живи, бар тројица морају бити и заклетву положити. Како су ан протоколу саслушања код неспор. судије од 13. Јуна 1894

Бр. 16.604. под заклетвом испитани сведоци (њих три на броју) изјавили, да је тестатор пок. Огњан своју последњу вољу пред њима и још двојницом сведока, који су помрли, исказао и како се поређењем исказа ових сведока утврђује, да је приликом изјаве ове воље увек било три и више сведока у исто време код тестатора, то је по одредби §. 438. грађ. зак. доказано постојање усменог тестаментa, па се тужитељка има одбити од тражења.

По незадовољству тужилачке стране Апелациони Суд уништио је ову пресуду, али само из разлога, што није вредност имања оцењена.

По овоме се парничари изравнали, те нам се није дала прилика, да видимо мишљење већих судова. Но, у колико је нами познато, старије одлуке већих судова донашане су у смислу одлуке првост. пожар. суда у овоме случају.

Наше је мишљење да је оваква одлука погрешна и противна закону.

По §. 436. грађ. зак. може онај, коме није згодно писмени тестамент правити, и усмено последњу вољу изјавити. И ово да опстане мора пред пет способних призватих сведока бити, од којих бар тројица морају бити заједно.

Сведоци овакви не морају, али ће добро и мудро учинити, ако такву усмену вољу ставе на писмено, јер они могу заборавити а и умрети.

Ако се овај пропис законски чисто граматички протумачи, т. ј. ако се саме речи у тексту пажљиво прочитају, увидеће се, а нарочито из речи „и ово да опстане мора пред пет способних, призвати сведока бити“... да је за постојање самог усменог тестаментa неопходно потребно, да пет способних призватих сведока утврде, да је тестатор пред њима таку последњу вољу изјавио. Још боље ће се ово утврдити, ако се логички протумачи §. 436. грађ. зак. т. ј. ако се наређење тога законског прописа доведе у везу са другим наређењима, која говоре о усменом тестаменту и на тај начин намера законодавчева протумачи.

Законодавац је, признајући тестатору право да може учинити наредбу за распоред имања на случај своје смрти, хтео да створи довољне гаранције, да се тестаторова наредба изврши онако, како је он у истини наредио. Само ради те гаранције законодавац је и прописао онолику строгост за састав тестаментa.

Код усменог, пак, тестаментa, сва ова строгост предвиђена за писмене тестаменте отпада, те је једина гаранција, да је тестаторова наредба истинита, потврда пет сведока, да је тестатор

пред њима баш тако наредно. Иначе не може се објаснити, зашто законодавац тражи да буду пет сведока, кад код писменог тестаментa тражи само тројицу; није ово законодавац учинио без циља и из просте случајности.

Да је за постајање усменог тестаментa потребна изјава пет сведока, види се и из другог II. става §. 436. гр. зак. у коме се вели: да ће сведоци усменог тестаментa добро учинити, ако такову усмено исказану последњу вољу тестаторову написмено ставе, јер може који од сведока умрети. Да је законодавац хтео да се усмени тестамент може утврдити и са три сведока, било би излишно ово наређење.

То наређење доведено у везу са чл. 44. неспорних правила, по коме се налаже неспорном судији, да по званичној дужности позове сведоке, саслуша и протокол саслушања саопшти парничарима, претпостављајући да сведоци нису написмено вољу тестаторову ставили, у коме би се случају поступио као са писменим тестаментом, и са чл. 45. истих правила, у коме се вели ако која страна према §. 438. грађ. зак. захте да се сведоци куну, судија ће сведоке понова по поступку саслушати и заклету, — јасно показује, да је за постајање усменог тестаментa потребно, да стоји о томе саслушање пет способних сведока или њихово писмено.

Изводити из §. 438. грађ. зак. да је за постајање усменог тестаментa довољно и три сведока, само ако су заклетвом свој исказ потврдили, поред горе наведеног не може опетати. Јер §. 438. и не говори о томе, колико сведока треба да утврде последњу вољу тестаторову, па да постоји усмени тестамент. Он говори само о заклетви сведока усменог тестаментa. Али баш из §. 438. кад се он пажљиво прочита, извешће се, да је за постојање усменог тестаментa потребно пет сведока. Текст §. 438. грађ. зак. гласи: „Сведоци усменог тестаментa на захтев ма и једног, кога се тиче, морају заклетвом своје казивање потврдити. И ако сви пет не могу (разуме се своје казивање, које је већ учињено, заклетвом да утврде) или нису живи (те нису у могућности да се закуну на свој исказ) бар тројица морају бити и заклетву положити“.

Овако само граматички протумачен §. 438. довољно јасно показује, да се у њему говори само о заклетви сведока усменог тестаментa, а никако и да усмен тестамент може постојати и онда, кад нису последњу вољу тестаторову утврдили пет сведока, јер о условима за постојање усменог тестаментa говори §. 436.

грађ. зак. „а ово да опстане мора пред пет способних призв-
тих сведока бити...“ Само за већу гаранцију, да је тестваторова
воља истинита, законодавац допушта да се на захтев, ма једног
кога се тиче, сведоци усменог тестаменту куну, али ако не могу
сви пет довољно је и тројица, да заклетвом своје исказе утврде,
што значи: да је за постојање усменог тестаменту потребно, да
стоји саслушање пет сведока или писмено написано и потписано од
пет сведока, па ако не могу сви пет то и заклетвом да потврде,
онда бар тројица, а у противном ако нема саслушања или писмено
од пет сведока или постоји писмено или саслушање пет сведока, али
не могу бар тројица то заклетвом да утврде, онда нема усменог
тестаменту.

Д. В.

О СУДОВИМА И СУЂЕЊУ У СРБИЈИ ПРЕ ПИСАНИХ ЗАКОНА.

(Свршетак)

Ни ова организација судске власти није била дугог
века. При свршетку године 1838. израђен је нов Устав
за Србију у Цариграду.²⁵⁾ Тај октроирани Устав, обна-
родован 13. фебруара 1839. на Калимедану,²⁶⁾ који је
и Русија као покровитељка Србије одобрила као до-
пуну трактата између ње и Порте,²⁷⁾ даје Србији ове
судове: први, у селима назван „Суд примирителни;“
други као суд првог степена, намењен у сваком од 17
округа из којих се Србија састоји; а трећи апелациони
у главном месту правитељства (чл. 30.).

Суд примирителни сваког села саставља се из
једног председника и два члана, изабраних од месних
житеља. У грађанским стварима може судити до 100
гроша, а у кривичним делима до 3 дана и до 10 уда-
раца штапом. Парнице ће испитивати усмено. Слаће суду
округа (кога он сачињава част) сваки процес већи од
100 гроша и преступника који заслужује већу казну од
10 удараца (чл. 31. и 32.)

²⁵⁾ Србија и Русија од Нила стр. 398.

²⁶⁾ Зборник I. стр. 1. и Јавно право стр. 113.

²⁷⁾ Јавно право стр. 138.

Првостепени суд округа састоји се из једног председника, три члана и довољног броја нижег особља. (члан 33.).

Апелациони Суд састоји се из једног председника и четири члана и занимаће се само прегледањем и суђењем предмета и парница, које буду већ суђене у суду првог степена.

По основима овога Устава изашло је устројство окружних судова и апелационог од 26. јануара 1840. (Збор. I. 182. и 196.), којим је прописан поступак за извиђање и суђење. Судије су биле овлашћене, да до опредељења закономг суде по здравом разуму, природном појму о правди, и савести.

Но судови окружни и апелациони установљени су по октроисаном Уставу године 1839., дакле пре овога њиховог устројства. По том устројству казне су биле ове:

1. *Смртна казна* из пушака или сикиром у главу за убиство.

2. *Вечна робија* или заточење По височајшем решењу од 14. јануара 1844. ВБр. 910 осуђени на ову казну сматрао се као мртав и између њега и друштва свака је свеза прекинута.²⁸⁾ Но ова казна, вечна робија и заточење, могла је бити и привремена.

3. *Затвор јавни* и домаћи.

4. *Батине* до 100 удараца, за женскиње до 100 кампија (у два пута). Доцније по §. 4. зак. од 31. марта 1853. ВБр. 90²⁹⁾ суд је био овлашћен казну батина односно кампија и у четири пута разредити.

Ова казна вршила се или пред зградом власти или на пијаци — како пресуда гласи У овом другом случају осуђени је морао сам колица (мацке) вући до пијаци а потом их вратити.

5. *Лишење чина.*

6. *Губитак права* и одличија.

7. *Новчана казна.*

У недостатку закономг прописа, суд је и по кривичним делима био овлашћен да осуђује по здра-

²⁸⁾ *Речник* Петровића стр. 220.

²⁹⁾ *Зборник* VII. стр. 38.

ВОМ разуму и савести (по распису од 21. јуна 1852. ВБр. 537.³⁰⁾)

Тежег окривљеника кадгод се примети да очевидно *лаже* или испит *отежава*, суд је циркуларом од 12. јула 1845. Бр. 2625 и од 8. јула 1846. Бр. 3156. овлашћен да га за то мете у *квргу* и у циљу признања кривице.³¹⁾

Уредбом од 9. септембра 1846. (Збор. Ш. 132) установљен је *Врховни Суд*, као суд коначни, трећег и последњег степена. По §-у 11. пресуде су његове извршне, но по §-у 12. страни, „која би с пресудом врховног суда у грађанским парницама због тога незадовољна била, што налази, да се у делу парнице није правилно и потпуно поступило, или да је пресуда у истој противу закона изречена, и тим јој неправда учињена, остаје за 15 дана, од како је пресуду примила, са жалбом или рекурсом, помоћи ради, пут на Књаза отворен“. А по §. 9. у кривичним предметима био је дужан да подноси Књазу на помиловање сваку пресуду, која би садржавала смртну казну, или робију од 6 година, или толико заточења или лишења чина.

Пошто је установљењем Врховног Суда положај апелационог суда измењен (устројство од 26. јануара 1840.), то је уредбом од 11. новембра 1846. прописано ново устројство апелационог суда, по коме је он био суд другог степена с правом суђења — §. 11.

Указом од 7. новембра 1850. (Збор. V. 297) установљено је у књажевој канцеларији одељење *правосудно*; а указом од 3. августа 1851. (Збор. VI. 42) одељење *судбено*. У круг овог одељења спадало је примање тужаба противу суђења судова, тражење акта од судова по тим тужбама ради разматрања свију парничних, кривичних и пупиларних предмета, који би се Књазу на решење подносили И тако, по овој уредби Књаз је био касациона власт, за све врсте суђења, коју је власт нешто мало ограниченије имао и по првом формалном грађанском поступку од 1853. што је, разуме се, отежавало брзо расправљење спорова, а да и не говоримо

³⁰⁾ Зборник VI. стр. 127.

³¹⁾ *Кврга* (стега) вршена је начином, описаним у „Браничу“ бр. 5. ове год. стр. 137. (Види Речник *Петровића* стр. 212. и 215.)

о томе, да ли је оволику судску власт требало положити у руке Владаоца.

То је и био разлог те је уредбом од 28. децембра 1852. (Збор. VIII. 104) књажевска судска власт пренесена на Касациони Суд, којом је у исто доба прописано његово устројство, које му је давало двојну власт: *суђење* и *насирање*. Значајност је ове уредбе у томе, што је из руку владаочевих узета судска власт, која се од првог устанка па до ове уредбе јављала час у једном час у другом облику. Тим поводом налазимо за потребно, да се на овоме зауставимо са неколико речи.

Уредба, по којој су наши владоци упражњавали судску власт нити је новина нити је ствар нашег законодавства. Она има своју историју у правосуђу Европе. Далеко пре њих ту су власт имали цареви и краљеви других народа. Римски цареви судску власт упражњавали су у форми *decreta* (царска решења у парничним предметима) или у форми *rescripta* (царски одговори) каквом надлештву е упутством, како ће парницу решити, а међу тим цар је могао из сваке инстанције парницу узети и решити. Ту су власт имали и владоци доцнијих векова, са разлога што се сматрало, да је њихово суђење јача сигурност за правду. Отуд оно монархично начело: *сва правда има извор у краљу*. Па и наши цареви и краљеви судили су не у форми прегледања (расматрања) судских пресуда, него су судили као први и последњи суд, јер ствари су се тада расправљале на једном суду. Судова виших и нижих није било. За мале парнице по селима судили су кметови, а друге су расправљале судије или кефалије или сам цар³²⁾ итд., као што је било случаја код *Карађорђа* и *Милоша*, те према овоме није дакле ништа ново, што су и владоци нове Србије упражњавали судску власт.

После овога устројства било их је још до сад важећег устројства од 1865. којим су сва до сад поменута укинута; али излагање њихово на овом месту није потребно за наш циљ, јер ми у својој књизи износимо суђења до 1844. а са излагањем устројства судских ми

³²⁾ *Историја српскога народа од Мајкова* стр. 72. — Једно суђење Краља Стевана Дечанског од 6. септембра 1327. од *Ст. Новаковића у Праву* 1885. стр. 104.

смо већ дошли до 1846. Из тих устројстава можемо констатовати ово двоје:

1., да се до издања материјалних и формалних законика код нас судило: по обичају, савести и здравом разуму.

2., да су ова суђења (решења) доносиле судије из народа, те се с правом узима, да су она као пре писаних законика израз народног правног убеђења и обичаја, а наша је и била главна сврха да то докажемо.

Но и ако до 1844. и 1860. није било систематских материјалних, а до 1853 и 1865. формалних законика, опет у течају овога времена почев од 1835. издата су поједина наређења из материјалних, формалних и управних закона, по којима су се власти, кад је такав случај наступио, управљале.

Ради бољег разумевања суђења из тога доба писац побраја указе, правила, прописе, расписе, решења, уредбе и законе, по правној категорији, којој припадају, — те онда наставља и завршује свој предговор овако:

И тако до издања материјалних и формалних законика судови су судили с обзиром и на ове уредбе, ако је спорни случај под њих падао, а пре и после ових уредаба у недостатку законских наређења судили су по обичају, савести и здравом разуму (нарочито у грађанским парницама), те са тога је важно сазнати ова магистратска суђења, као и доцнија до издања поменутих законика, јер су њих доносили људи из народа, те према томе она садрже наше обичајно право.

С те тачке гледајући на њих ми смо та суђења из протокола магистрата (1827, 1828 и 1839) и суда „окружија пожаревачког“ (1841, 1843 и 1844) скупили³³⁾ с уверењем, да ће с нама бити сагласни у оцени, да су та суђења у већини случајева сагласна одредбама писаних законика, што не може бити ништа чудно, пошто је и први законодавни рад људски непосредно приљен из разума и искуства.

На завршетку ове наше речи с правом јавља се и ова напомена:

³³⁾ Раније и доцније протоколе нисмо нашли. Вероватно, да су пропали приликом пожара архиве.

Ми обично критишемо наше садање законике изјављујући, како они не одговарају народним појмовима, обичајима и потребама, на које чињенице треба свратити пажњу при писању закона. Али ту нашу критику на жалост казујемо само под општим појмом, јер том приликом не наводимо: у чему се састоје ти народни појмови и обичаји за то, што су извори о том врло оскудни а међу тим крајње је време да их попунимо и проучимо. Извор или боље рећи сокровиште тих народних појмова и обичаја у суђењима је *магистратским*, јер се зна, да на та суђења у то доба није допрео никакав *утицај страног законодавства*. Откримо тај извор, прикупимо, дакле, та суђења и онда ћемо сазнати наше обичајно право. Наша књига *друш* је мали прилог томе, јер је *први* прилог дало *Српско учено друштво* штампањем протокола шабачког магистрата, а сада је на *Академији Наука* да суђења из осталих магистрата као: шабачког, ваљевског, јагодинског, који су постали 1823. итд. прикупи и штампана, *јер понављамо, не треба заборавити, да у магистратским суђењима лежи наше обичајно право, а сем реченога, прикупљање њихово важно је и за историју нашега права.*

Ст. Максимовић.

ИЗ СУДНИЦЕ

VIII.

За важност брачног уговора не тражи се да један супружник мора имати имања у часу уговарања, но предмет уговарања може бити и будуће имање, нити се имање мора поименце означити.

(Одлука опште седнице Касационог Суда)

Влада Ђ. из Б. ступи у брак са Маријом К. из С. За трајања брака супружници се договоре те направе брачни уговор у смислу §. 780. грађ. зак., којим регулишу наследне односе на случај смрти једног од супружника, тако, да надживели супруг наследи умрлог.

После извесног времена умре Марија, не оставив порода, и у масу њену пријави се за наследника муж њен Влада, по основу брачног уговора.

Сестра умрле Марије оспори своје зету право на наслеђе и затражи, да се брачни уговор уништи, наводећи, да је исти писан на неколико дана пред смрт Маријину, а да се овакви уговори закључују пре ступања у брак; даље, што уговор није написан и потписан од оба уговорача, и најзад, да је он безпредметан зато, што при закључивању истог, зет њен Влада није имао никаквог имања, које би могло бити предметом наслеђа.

Првостепени суд за Варош Београд пресудом својом од 15. Новембра 1897. Бр. 22.190. одбије тужитељку од тражења, налазећи, да спорни уговор одговара свима законским прописима, па према томе, та околност што је исти писан на неколико дана пред смрт Маријину, не може утицати на вредност његову.

Без вредности је и навод тужилачке стране, да се овакви уговори закључују пре ступања у брак, кад у §§. 780., 781., 782., 783. и 785. грађ. зак. није одређено време када и докле супружници могу овакве уговоре правити, а и сама природа оваквих уговора очито говори, да се они закључују у времену трајања брака, што се јасно види из наређења §. 780. грађ. зак. где се каже: „ако би *муж и жена* итд.“, дакле, овај зак. пропис говори о мужу и жени, који су већ у браку, а не о њима као лично-стима, које воде преговоре за ступање у брак.

Навод тужилачке стране да уговор спорни не вреди зато, што није написан и потписан од стране уговорача, невредећи је, кад се за важност брачних уговора тражи да по форми одговарају тестаменту и кад по §. 432. грађ. зак. тестватору може и други писати тестамент па и брачни уговор, онда отпада и овај разлог тужилачке стране.

Најзад без вредности је и навод тужилачке стране, да спорни уговор нема законске вредности по том основу, што тужени Влада није имао имања у времену закључивања уговора, јер се за важност оваквих уговора тражи само форма, а да ли који уговорач има имања у времену закључења уговора од важности је само за уговораче.

Апелациони Суд својом пресудом од 20. Јануара 1898. Бр. 139. одобри горњу пресуду.

Но по жалби тужилачке стране Касациони Суд примедбама свога III. одељења од 9. Марта тек. године Бр. 2075. поништи горњу пресуду, из разлога:

По §. 781. грађ. зак. уговор на случај смрти сматра се као и тестамент, а по §. 426. грађ. зак. тестамент може имати за предмет само оно имање, које тестватор има као своје сопствено

Код спорног уговора В. оставља својој жени М. *непокретно имање* које он нема, по гласу поднетих уверења од стране надлежне власти, нити је у опште доказао, да га је имао у времену овог уговарања.

Према томе, Апелациони Суд, одобравајући пресуду првост. суда погрешно изводи да би §. 426. грађ. зак. могао бити примењен само, кад имање које се оваквим уговором оставља, није својина онога, који њиме распоред чини, једно, што се то код овог уговора не би могло ни ценити, пошто имање није нарочито обележено, те да се зна, шта се и које се оставља, а друго, кад један уговарач нема непокр. имања о којем уговара, онда се у опште није ни могло уговарати о таквом свом имању.

У оваком уговору треба да је именовано, назначено имање, које се оставља на случај смрти, јер по §. 782. грађ. зак. „о оном имању, које није ушло у уговор на случај смрти, може се особити тестаменат правити пуноважно“.

У спорном уговору нема тога назначења. А кад стоји то, да једна уговарајућа страна нема онога имања, о којем уговара, онда такав уговор нема *ни предмета* за уговарање и ценећи га у смислу §§. 425. и 783. грађ. зак. уговор такав не вреди према §. 531. грађ. зак. јер оно, што једна страна *обећава* другој, ова *не може уринути*, ма да би се изјаснила да прима, јер нема предмета који се обећава.

Најзад, кад се из решења неспорног судије види, да је пок. М. приликом уговарања имала свога имања преко 20.000 дин. а међу тим њен муж Вл. није имао имања, које њојзи у уговору обећава, онда је Апелациони Суд код овоког стања ствари, требао имати у виду и пропис §. 537. грађ. зак. и оценити: има ли код овоког уговарања лажи, преваре или обмане и према томе оценити вредност спорног уговора, у толико пре, што се из пом. решења види, да је уговарач М. умрла након 15 дана од закљученог уговора.

Апелациони Суд не усвоји горње примедбе, но изјави противразлоге:

Са имовином може да се располаже *без наплате* на два начина: *поклоном за живота или тестаментом*.

Ово опште правило трпи изузетак једино у погледу брачних уговора, или у опште поклоном, који се чини у корист брака.

Отуда је и постао и признато уговорно наследство између мужа и жене — §. 780. грађ. зак.

Ово уговорно наследство између мужа и жене јесте мешавина поклона за живота и поклона тестаментом учињеног. Он се

првом приближава својом позитивношћу, а другом опет, што има за предмет будуће имање т. ј. оно, које дотични супруг остави у часу смрти своје, као што се то види и из текста §. 780. грађ. зак. а на име из пасуса: „којим једно другом своје имање по смрти оставља“, јер и §. 424. грађ. зак. прописује, да је тестамент наредба, којом се *на случај смрти* чини расположења о свему имању или о једној чести имања.

И по томе, као год што се тестаментом или сва имовина или извесан део њен, или најпосле поједина добра могу завештати, тако исто то може бити и код уговорног наследства; и као год што код тестаменталног наследства законом наследнику припада само оно имање, о коме тестаментом није учињен распоред, тако исто и код уговорног наследства између мужа и жене, само о оном имању, које се не именује у уговору о наслеђу или уговору на случај смрти, противна страна може особено правити пуноважан тестамент.

По томе јасно је, да није потребно да се именује имање, које један супруг оставља другоме на случај смрти, нити се може казати, да за то, што преживели супруг нема непокретне имаовине, ни уговор нема *предмета*, јер у оваком случају уговор ипак има предмета, а то је *будуће имање*, које он може стећи и оставити у часу смрти.

Стога по овом узроку и нема места примени §. 425. грађ. зак. ни §. 783. истог закона, јер се први пропис односи на друга лица, а други на изјаву воље и правну способност супруга, као уговорача, а не и на предмет уговора. Овде је пак сагласије воље уговорача несумњиво, а тиме је баш испуњен и пропис §. 531. грађ. зак. те према наведеном, јасно је, да овде не решава према §. 537. грађ. зак. та околност, што је пок. Марија приликом уговарања имала преко 20.000 дин. а тужени њен муж Вл. није имао непокретно имање, које њој обећава, јер је он обећао како *садање имање*, — дакле оно што је у времену уговора имао, — *тако и будуће* које буде имао у часу смрти. Садање имање јесте битни услов за уговор о *поклоњу за живота*, а за предмет уговора на случај смрти служи *будуће имање*.

Осим тога примени §. 537. грађ. зак. и осталих горе наведених могло би бити места само код *теретних*, а не и код добротиних уговора, као што је по битности својој и уговор на случај смрти или уговор о наследству између мужа и жене.

У осталом прописом §. 783. грађ. зак. како се из самог текста његовог види, може се послужити само један од угово-

рача (муж или жена) а никако наследник раније умрлог супруга, јер је право за нападање тог уговора, односно на овозначавање поклона учињеног тим уговором, који се како §. 781. грађ. зак. каже „сматра као и тестаментат“, *искључиво везано за личност догачног супруга*, те се оно у име тог супруга — дародавца, не може од стране другог лица ни вршити.

Општа Седница Касационог Суда одлуком својом од 26. Марта 1898. Бр. 2668. нашла је да је пресуда Апелационог Суда саобразна закону.

Саопштио
Дрегић Павловић.

ВЕСНИК

Министар Правде г. Коста Н. Христић прегледао је ово дана, у друштву са Министром Нар. Привреде, одељење казненог завода у Топчидеру и лично се уверио о потреби реформама, које треба извести у томе заводу.

* * *

Г. Д-р Богичић имао је доброту послати нашем уреднику једак примерак новог издања црногорског Општег Имовинског Законика.

Издање се одликује веома укусном штампарском израдом на велинској хартији, а по спољем је облику и формату као и прво. Пред Законом штампана су оба Књажевска указа, први издан на Благовести 1888., а други на Св. Саву ове године. Затим долази текст закона, у свему као у првом издању, у шест дела, са разделима и чл. 1031. — Прво издање има 344 стране законског текста, а ово, умножено, 350 страна.

О изради овог допуњеног издања говори први чланак овога броја, а о припреми за тај рад јавилисмо у прошлом броју „Бранича“.

Не пропуштамо и овим путем изјавити г. Д-ру Богичићу своју велику захвалност на указаној пажњи. —

* * *

Пуномоћници за преговоре трговинског уговора са Турском биће од стране српске владе г. Свет. Гвоздић, комесар Нар. Банке, г. Д-р В. Вељковић, проф. Вел. Школе и г. Вучко

Стојановић бив. Министар Нар. Привреде. Преговори водиће се у Цариграду, куда ће делегати у скоро отпутовати.

* * *

Правнички темат за Св. Саву 1899. утврђер је од правн. факултета и гласи:

„Пропорционална и прогресивна пореза Изложити разлику међу њима и пореско начело из кога истичу. Показати њихов циљ и економске последице; добре и рђаве стране једне и друге, и нарочито изложити: да ли су недостаци прогресивне порезе многобројни и већи но пропорционалне порезе и има ли начина, да се они ублаже, ако их је немогућно потпуно исправити. Да ли се прогресивност може да прилагоди свима облицима порезе, а нарочито коме облику онајбоље? Је ли прогресивност у пракси примењена и у којим државама? Како у том погледу стојимо ми у Србији? Код којих је облика порезе она примењена и са каквим успехом?“

* * *

Наш повереник за Далмацију Г. Д-р Алекс. Љ. Митровић уредник „Српског Гласа“ у Задру оптужен је јесенас, као што је познато, због штампарске кривице, што је из париског „Фигаро“ прештампао разговор дописника тога листа са неким нашим државницима. Тада му је лист узапћен, уредништво и стан претресен, а сам уредник био је неко време притворен.

У петак 20. Марта била је главна расправа пред задарским поротним судом. Поред државног суда, председника и два судије, било је 12 поротника. Државни тужилац теретио је оптуженога да буни на мржњу балканске народе против Аустрије као и да смера, да се Срби који живе у Аустро-Угарској, а нарочито Далмација, а за тим Босна и Херцеговина, присаједине Србији. Државни тужилац признаје, да су и други листови прештампали то из „Фигаро“, али да су то у неколико и осудили, што је оптужени пропустио учинити, те тиме се огрешно о своју грађанску дужност.

Бранилац оптуженог Д-р Зиљети врло је лепо и вешто бранио и одбранио оптуженога, кога је порота једнодушно ослободила.

Сви пријатељи г. Д-ра Митровића и сви поштени људи радоваће се овоме гласу.

Ми му срдачно честитамо!